

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов *Олена* – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов *Тетяна* – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364” (477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ
ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО
ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

<i>Кушнір Олександр Олександрович,</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	292
<i>Мурашева Катерина Віталіївна,</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ, ЩО ЗАЛИШИЛИСЯ У КОЛЕКТИВНІЙ ВЛАСНОСТІ.....	296
<i>Родрігес Лілія Фаб'янівна,</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	299

НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ
ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, НОТАРІАЛЬНОГО
ТА ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ

<i>Куліченко Аліна Василівна</i> ВИЗНАННЯ ОСОБИ БЕЗВІСТІ ВІДСУТНЬОЮ ТА ОГОЛОШЕННЯ ПОМЕРЛОЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	303
<i>Левшина Єлизавета</i> РОЗГЛЯД СУДАМИ СПРАВ ПРО ОБМЕЖЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ВІДВІДУВАННІ ГРАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА УЧАСТІ В АЗАРТНИХ ІГРАХ.....	307
<i>Циник Анастасія Іванівна, Якимцов Владислав Русланович,</i> ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ НАРОДЖЕННЯ АБО СМЕРТІ ОСОБИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	310
<i>Колесниченко Сергій Васильович,</i> ДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	313
<i>Кірсанов Олексій Володимирович</i> ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ МЕДИЧНІ КРЕДИТИ	316

Мурашова Катерина Віталіївна,
*Студентка 2 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: д.ю.н., професорка Харитонова Т. Є.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ, ЩО ЗАЛИШИЛИСЯ У КОЛЕКТИВНІЙ ВЛАСНОСТІ

Землі, що залишаються у колективній власності після розформування, мають в Україні особливості використання, обумовлені їхнім правовим статусом та історичними обставинами. Після ліквідації колективного сільськогосподарського підприємства (КСП) і вилучення більшої частини земель деякі ділянки території залишилися юридично не визначеними або незатребуваними. Це створило безліч особливостей і обмежень в її використанні [1].

Так, можна виділити декілька блоків щодо подальшої долі земель, що залишилися у колективній власності:

1. Правовий статус «земля», що належить колективному підприємству, набуває після його ліквідації. Зазвичай така земля вважається власністю територіальної громади або перебуває під опікою колишнього КСП (якщо вона не ліквідована юридично). Це призводить до ситуації, коли земля офіційно не має конкретного власника, що ускладнює використання та розпорядження нею [4].

2. В результаті реформ 1990-х років багато колгоспів припинили своє існування, а законні спадкоємці землі не завжди були визначені. Це створило ситуацію, при якій певна частина земель вийшла з обігу і стала так званою «власністю кого б то не було». Через це складно визначити, хто саме має право користуватися цими територіями, і прийняти рішення про їх подальше використання. Сьогодні в Україні існує процедура передачі такої землі у спільну власність. Це означає, що місцеві органи влади можуть отримати право власності на землю, що залишилася від колективних підприємств, і розпоряджатися нею в суспільних інтересах. Однак на практиці процедура є складною і вимагає значної кількості погоджень та юридичних документів [2].

3. Крім того, земля, що залишається в колективній власності, за певних умов може бути передана у приватну власність. Приватизація таких земель може сприяти розвитку сільського господарства, але також вимагає чітких правил і контролю з боку держави.

4. Земля, що перебуває у колективній власності, часто здається в оренду для сільськогосподарських цілей, оскільки вона придатна для сільськогосподарського виробництва. Договори оренди дозволяють громадам отримувати додатковий дохід, але через нестабільний юридичний статус таких земель орендарі можуть зіткнутися з труднощами і, зокрема, з ризиком дострокового розірвання договорів через зміни в законодавстві [3].

Кожна з вищезазначених ситуацій несе певні юридичні ризики через невизначеність правового статусу таких земель, коли вони можуть стати предметом суперечок між територіальними громадами, орендарями та колишніми власниками колгоспів. Наприклад, виникають суперечки щодо права власності, сплати орендної плати та цільового використання землі, що впливає на ефективність її використання. Або випадки, коли на таких землях знаходяться об'єкти інфраструктури, такі як, дороги, канали та системи захоронення відходів. Вони не підходять для використання в сільському господарстві, хоча й розташовані на частині колективних земель. Ці землі вимагають спеціальних рішень з обліку або передачі їх на баланс відповідних комунальних служб [6].

Місцеві органи влади відіграють важливу роль у вирішенні питань про правовий статус колективних земель. Вони також несуть відповідальність за їх ефективне використання та участь у процесі розвитку громади. Це може включати передачу землі в оренду, планування розвитку території, стимулювання інвестицій [5]. Оскільки деякі ділянки колективних земель можуть залишатися незатребуваними, це може створити ризик занедбаності, ерозії та деградації ґрунтів, тому місцева влада повинна враховувати екологічні потреби при розробці заходів щодо збереження таких земель, поліпшення екологічного стану ґрунтів та їх відновлення [7].

Звичайно, що законодавство про землі, що перебувають у колективній власності, продовжує змінюватися. Тому необхідні нові механізми для регулювання статусу земель, успадкованих від колишніх колгоспів, і створення правових засобів стимулювання їх ефективного використання, які можуть стати основою для розвитку сільських територій і розширення їх економічного потенціалу.

Використання землі, що залишається в колективній власності, вимагає комплексного підходу, що враховує як правові, так і економічні, соціальні та екологічні аспекти [8].

Отже, підводячи підсумок, можна сказати, що земля, яка залишається у колективній власності, має невизначений правовий статус і нею важко стабільно управляти та використовувати. Передача цих земель у спільне володіння може забезпечити більш ефективне використання для розвитку громади, але для регулювання цього процесу необхідна чітка правова база. Оренда є важливим інструментом залучення таких земель в економіку, але через нестабільність законодавства виникають ризики для орендарів. Додаткові зусилля щодо внесення змін до базового Закону, який регулює це питання, допоможуть стимулювати продуктивне використання цих земель і підтримають сталий розвиток сільських районів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III : станом на 21 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні : Закон України від 10.07.2018 № 2498-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text>
3. Про схвалення Концепції політики Кабінету Міністрів України щодо управління об'єктами державної власності : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 05.10.2001 № 467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2001-р#Text>
4. Питання Міністерства аграрної політики та продовольства: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 21.03.2012 № 141-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2012-р#Text>
5. Питання Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 30.11.2016 № 910-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910-2016-р#Text>
6. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства: Постанова Каб. Міністрів України від 11.09.2019 № 838 : станом на 3 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-п#Text>
7. Закон України про місцеве самоврядування: За станом на 15 січ. 2004 р.,. Офіц. вид. Київ: Парлам. вид-во, 2004. 72 с.
8. Крисак А. І. Інституціоналізація земельних відносин у країнах з перехідною економікою: акценти та паралелі. *Вісник Одеського державного екологічного університету*. 2014. Вип. 17. С. 13–19.